

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 1.10.2015 r.

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Krzysztof Olkowicz

II.517.758.2014.ZK/ED

Pan
gen. Jacek Kitliński
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej
Warszawa

Szanowny Panie Generale

Podczas przeprowadzonych przez pracowników Biura RPO badań w oddziałach przeznaczonych dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne lub poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej (tzw. niebezpiecznych), jak również w toku rozpoznawania skarg tej kategorii więźniów, stwierdzono liczne przypadki utrzymywania statusu tzw. niebezpiecznego przez dłuższy okres czasu. Często trwało to wiele lat (w skrajnych przypadkach 7 lub 11 lat), bez szczegółowego uzasadniania przez komisję penitencjarną przyczyny przedłużania statusu niebezpiecznego, ograniczając się każdorazowo jedynie do przytoczenia pierwotnej przesłanki, która stała się podstawą zakwalifikowania do tej kategorii osadzonych.

Nieprawidłowości dotyczące utrzymywania przez długi okres czasu statusu niebezpiecznego i reżimu z nim związanego, były również przedmiotem spraw rozpoznawanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (dalej Trybunał lub ETPC), w sprawach przeciwko Polsce (np. Piechowicz v. Polska, skarga nr 20071/07; Horych v. Polska, skarga nr 13621/08). Trybunał podkreślał konieczność weryfikacji zasadności – uwzględniającej zmiany w sytuacji bądź zachowaniu skazanych - stosowania reżimu przewidzianego dla osadzonych niebezpiecznych, którego każdorazowe przedłużanie wymaga szczegółowego uzasadnienia. W ocenie Trybunału, przepisy Kodeksu karnego wykonawczego regulujące stosowanie zaostrego reżimu w stosunku do osadzonych szczególnie niebezpiecznych, a także przewidziany tam wyjątek dopuszczający odstępianie od zastosowania omawianego reżimu jedynie w szczególnych okolicznościach, skonstruowane są w sposób mogący prowadzić w praktyce do automatycznego ich stosowania.

W związku z treścią wskazanych wyroków Trybunału w Strasburgu, w dniu 10 września 2015 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (druk sejmowy nr 2874), która oczekuje aktualnie na opublikowanie w Dzienniku Ustaw. Zgodnie z nowymi regulacjami przy podjęciu i każdorazowej weryfikacji decyzji o uznaniu skazanego za stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, komisja penitencyjna uwzględnia:

- 1) właściwości i warunki osobiste skazanego
- 2) motywacje i sposób zachowania się przy popełnieniu przestępstwa oraz rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa,
- 3) sposób zachowania się w trakcie pobytu w zakładzie karnym,
- 4) stopień demoralizacji lub postępy w resocjalizacji,
- 5) w wypadku skazanego za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnianie przestępstw – zagrożenie dla porządku prawnego, które może wynikać z nawiązania przez skazanego bezprawnych kontaktów z innymi członkami grupy, w tym zwłaszcza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego lub dla czynności mających na celu ujawnienie mienia stanowiącego korzyść z popełnienia przestępstwa, oraz fakt, że inni członkowie grupy lub związku przebywają na wolności.

Wskazane elementy powinny być uwzględniane w uzasadnieniach formułowanych w związku z zakwalifikowaniem bądź przedłużeniem statusu niebezpiecznego. Należy bowiem mieć na względzie, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu badając skargi osadzonych niebezpiecznych bierze pod uwagę formalne przesłanki, zawarte w dokumentacji, a lakoniczne sformułowania wniosków o zakwalifikowaniu danej osoby jako niebezpiecznej bądź bardzo ogólnikowe uzasadnienia przy przedłużaniu tego statusu, mogą prowadzić do stwierdzenia przez Trybunał braku udokumentowanych podstaw do utrzymywania takiego statusu. Poza tym, warto podkreślić, że kolejne sprawy kierowane do Trybunału przez osoby mające aktualnie lub w przeszłości status niebezpiecznego, są traktowane przez Trybunał na zasadzie automatu, w oparciu o zasady wyrażone w sprawach *Piechowicz v. Polska* oraz *Horych v. Polska*. Stąd kończą się one wycofaniem spraw z listy tych do rozpoznania, w związku z zawarciem ugody pomiędzy skarżącym a rządem Polski bądź jednostronną deklaracją strony rządowej wobec odrzucenia przez skarżących możliwości zawarcia ugody, co znacznie obciąża finansowo Skarb Państwa.

Jako przykład zawartych ugód można wskazać sprawy: *Kwiek v. Polska*, skarga nr 12120/11, decyzja ETPC z dnia 10 lutego 2015 r. wobec przedstawienia ugody w której rząd Polski zobowiązał się wypłacić osadzonemu 40 tys. zł; *Zawadzki v. Polska*, skarga nr 50868/12, decyzja ETPC z dnia 10 lutego 2015 r. wobec zawarcia ugody i zobowiązania się strony rządowej do wypłacenia osadzonemu 25 tys. zł. Z kolei przykładem spraw

zakończonych jednostronną deklaracją są: sprawa Nowak v. Polska - skarga nr 9599/13, decyzja ETPC z dnia 2 lipca 2015 r. wobec jednostronnej deklaracji rządu polskiego wypłacenia skarżącemu 40 tys. zł; sprawa Wódka v. Polska – skarga nr 1804/11, decyzja ETPC z dnia 12 maja 2015 r. wobec jednostronnej deklaracji wypłacenia skazanemu 5 tys. zł.

W związku z powyższym, tym bardziej **należy podkreślić możliwość** - w świetle znowelizowanych przepisów kodeksu karnego wykonawczego z dnia 10 września 2015 r. - **uznania przez komisję penitencjarną, że nie zachodzi potrzeba stosowania wszystkich warunków związanych z reżimem dla niebezpiecznych, wskazanych w art. 88b k.k.w. i odstąpienia od stosowania jednego lub więcej z nich.** Jest to istotna zmiana, na którą zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich warto zwrócić uwagę w świetle treści wyroków w sprawach Piechowicz i Horych przeciwko Polsce.

Mając powyższe na uwadze, wobec zbliżającego się wejścia w życie nowej regulacji Kodeksu karnego wykonawczego, odnoszącej się do osadzonych niebezpiecznych, uprzejmie proszę Pana Dyrektora o zwrócenie uwagi podległym jednostkom penitencjarnym na konieczność uwzględniania jej treści w podejmowanych działaniach. W szczególności istnieje potrzeba zmiany dotychczasowej, niejednokrotnie błędnej praktyki i przywiązanie większej wagi do treści uzasadnień i faktycznych powodów przedłużania statusu osadzonego niebezpiecznego, jak i samego kwalifikowania do tej kategorii więźniów. Równie istotna jest okresowa weryfikacja potrzeby stosowania wobec osadzonego niebezpiecznego wszystkich obostrzeń związanych z reżimem dla niebezpiecznych.

Bardzo proszę o poinformowanie Rzecznika Praw Obywatelskich o działaniach podjętych w przedmiotowej sprawie.

Z poważaniem
Krzysztof Orlowski

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 20/01/2016

IX.517.1438.2015.EB

Pan
gen. Jacek Kitliński
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej

Wielce Szanowny Panie Generale,

Z dużym zaskoczeniem przyjąłem odpowiedź Pana Generała z dnia 14 grudnia 2015 r. na moje wystąpienie z dnia 1 października 2015 r. (II.517.758.2014.ZK/ED), dotyczące właściwej implementacji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sprawach przeciwko Polsce, które dotyczą osadzonych niebezpiecznych. Nie sposób nie odnieść wrażenia niedostrzegania przez Pana potrzeby zmiany nieprawidłowej praktyki funkcjonariuszy Służby Więziennej w postępowaniu z osadzonymi niebezpiecznymi.

W wyrokach *Piechowicz v. Polska* (skarga nr 20071/07), czy *Horych v. Polska* (skarga nr 13621/08) Trybunał podkreślił konieczność szczegółowego uzasadniania każdorazowego przedłużania statusu niebezpiecznego oraz dostosowania reżimu przewidzianego dla tej kategorii osób do indywidualnych zachowań i cech osobowych konkretnego skazanego czy tymczasowo aresztowanego. Tymczasem problem właściwej implementacji wskazanych wyroków ETPC jest wciąż aktualny. Jak wykazała weryfikacja przedmiotowego zagadnienia na miejscu w Areszcie Śledczego w Warszawie – Mokotowie, jakiej dokonali pracownicy Biura RPO w dniu 14 stycznia 2016 r., decyzje o przedłużaniu statusu osadzonego niebezpiecznego nie zawsze są uzasadniane w wystarczająco szczegółowy oraz konkretny sposób. Podaje się np. „w okresie ostatnich trzech miesięcy nie zaszły istotne zmiany w sytuacji prawnej oraz postawie osadzonego, mogące mieć wpływ na zmianę

nadanej kategorii. Nadal pozostają aktualne przyczyny zakwalifikowania do kategorii osadzonych wymagających osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu”. Tego rodzaju sformułowanie jest niewystarczające. W kontekście orzecznictwa Trybunału w Strasburgu niezbędne jest podanie konkretnych zachowań osoby pozbawionej wolności i takie uzasadnienie, które odnosi się do jej postawy w okresie podlegającym ocenie przez komisję penitencjarną.

Ponadto, pragnę zwrócić uwagę Pana Dyrektora na kolejne wyroki ETPC z dnia 12 stycznia 2016 r., dotyczące osadzonych niebezpiecznych: Karykowski v. Polska (skarga nr 653/12), Prus v. Polska (skarga nr 5136/11) oraz Romaniuk v. Polska (skarga nr 59285/12). We wszystkich trzech sprawach Trybunał stwierdził naruszenie przez Polskę art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Nie wykazano bowiem wystarczających i odpowiednich powodów, które by usprawiedliwiały, w odniesieniu do poszczególnych osadzonych i okoliczności ich sprawy, surowość zastosowanych środków. W szczególności nie udowodniono, aby wszystkie stosowane środki, składające się na reżim dla niebezpiecznych, były konieczne dla osiągnięcia celu, jakim jest bezpieczeństwo zakładu karnego. Warto wskazać, iż w trakcie wizytacji Aresztu Śledczego w Warszawie – Mokotowie nie odnotowano dotąd żadnego przypadku odstąpienia od stosowania niektórych elementów reżimu, przewidzianego w art. 88b § 1 k.k.w.

Stąd też, raz jeszcze pragnę podkreślić, jak ważna jest zmiana praktyki w postępowaniu z osadzonymi niebezpiecznymi, z uwzględnieniem nowych przepisów, wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy Kodeks karny wykonawczy z dnia 10 września 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1573). Dopiero wówczas będzie można mówić o właściwej implementacji wyroków ETPC. Wdrożenie odpowiedniej praktyki we wszystkich oddziałach dla niebezpiecznych ma w tym przypadku zasadnicze znaczenie.

W związku z powyższym, zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Generała o wydanie wytycznych Dyrektorom jednostek penitencjarnych, w których funkcjonują oddziały dla osadzonych niebezpiecznych, w zakresie potrzeby szczegółowego uzasadniania decyzji o zakwalifikowaniu do wskazanej kategorii więźniów lub o przedłużeniu tego statusu oraz dostosowywania warunków osadzenia do indywidualnych zachowań i cech

osobowych, poprzez wykorzystywanie możliwości odstąpienia od pewnych elementów reżimu dla niebezpiecznych. Bardzo proszę o przesłanie kopii tych wytycznych oraz merytoryczne odniesienie się do przedstawionego w niniejszym wystąpieniu zagadnienia.

Z wyrazami szacunku,

Bohd

